

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קכ"ח

ר' אבא שלח לרב יוסף בר חמא שאם אדם אמר לחבירו עבדי גנבת, והוא אומר לא גנבתי, ושאל התובע אם כך מה טיבו אצלך, והשיב לו הנתבע אתה מכרתו לי או אתה נתתו לי במתנה אם רצונך השבע וטול.

אף שמעיקר הדין אין התובע יכול להישבע וליטול, כיון שהנתבע אמר שאם רצונך הישבע וטול, אם התובע נשבע שהעבד שלו, אין הנתבע יכול לחזור בו, והתובע נוטל את העבד.

ושואלת הגמרא מה החידוש בדברי ר' אבא, הרי שנינו במשנה שאם אחד מבעלי הדין אמר לחבירו נאמן עלי אבא שלי, או נאמן עלי אביך, או נאמנין עלי שלשה רועי בקר, כדיינים, לדעת רבי מאיר יכול לחזור בו, ולדעת חכמים אינו יכול לחזור בו. ואף כאן כיון שהנתבע אמר שאם תישבע תיטול, הרי זה כאילו אמר שבאופן כזה אתה נאמן.

ועונה הגמרא שבא ר' אבא לחדש שהמחלוקת של רבי מאיר וחכמים היא לא רק באופן **שהתובע** קיבל על עצמו ואמר לנתבע שאם אבי או אביך או הרועי בקר יפטרו אותך אני מסכים שתיפטר, אלא אפילו באופן **שהנתבע** קיבל על עצמו את אלו כדיינים, ואמר לתובע שאם הדיינים אלו שקיבל על עצמו יחייבו אותו הוא יתן לתובע את מה שייחייבו. וכפי המקרה של ר' אבא שבו הנתבע מקבל על עצמו שאם ישבע התובע הוא יטול ממנו את העבד.

ובנוסף חידש ר' אבא שהלכה כחכמים שאינו יכול לחזור בו, ולכן אם נשבע התובע הוא נוטל את העבד.

דין נוסף שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא לגבי הדין שבעל חוב שבא לגבות מיורשי הלווה, אינו יכול לגבות ממטלטלין של הירושה אלא יכול לגבות רק מהקרקעות, ועל דין זה אמר ר' אבא שאם הלווה השאיר לבניו בירושה עבדים הבעל חוב יכול לגבות אף מהעבדים כי הם הוקשו לקרקעות.

אמנם דעת רב נחמן שאין הבעל חוב יכול לגבות חוב של האב מהעבדים, כי הם לא הוקשו לקרקעות לעניין זה.

דין נוסף שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא לגבי הדין שקרובים פסולים לעדות, שנאמרו בזה כמה דרגות קורבה, ראשון, שני, ושלישי, וכלומר ששני אחים הם קרובים ראשונים האחד בשני וכל אחד מהם נקרא ראשון כלפי השני ופסול להעיד לו. ובנו של אחד מהם לגבי האח של אביו נקרא שני, והוא אינו יכול להעיד בראשון דהיינו באח של אביו. ובנו של אותו הבן נקרא שלישי לגבי אותו האח של סבו.

ושלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא שקרוב שלישי כשר להעיד עדות לקרוב שני, כלומר לבנו של האח של סביו. (שאותו הנכד הוא שלישי לאחיו של הסב, ובנו של אותו אח של הסב הוא שני ביחס לסב).

ורבא הוסיף שאותו הקרוב השלישי כשר להעיד אפילו לראשון, וכלומר לאח של הסב עצמו, ולא רק לבנו של האח.

ומר בר רב אשי הוסיף שהנכד כשר להעיד אפילו לסב עצמו ולא רק לאחיו, אמנם אומרת הגמרא שאין הלכה כמותו.

דין נוסף שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא שאדם שראה עדות לחבירו בעדות קרקע, כגון שראה שהוא קונה קרקע, אך קודם שהגיע לבית הדין להעיד נסתמא והתעוור, הוא פסול לעדות, כיון שאינו יכול להעיד את גודלה של הקרקע מאומדן בלא שהוא רואה אותה ממש.

אך דעת שמואל שהעד כשר לעדות כי הוא יכול לכוון ולהעיד את גודל השדה המדוייק לפי סימנים שיש לו בגבולתיה שיכול להעיד עליהם, אמנם אף לדעת שמואל אם מדובר על בגד העד פסול, כי אינו יכול להעיד על מידת הבגד המדוייקת.

אמנם דעת רב ששת שהעד שנסתמא כשר אפילו לעדות על בגד, כי הוא יכול לכוון מאומדן את גודל הבגד, אבל לעדות על חתיכת כסף או זהב וכדומה הוא פסול, כי אינו יכול לכוון את משקל החתיכה.

ודעת רב פפא שאפילו לעדות זאת הוא כשר כי הוא יכול לכוון את משקל החתיכה.

אך דוחה הגמרא את כל השיטות האלו ממה ששנינו בבבלי ששנינו שיהיה יודע לאחד עדות לפני שהוא נעשה חתנו של אותו אדם, ולאחר מכן נעשה חתנו וכעת הוא קרוב אליו, או אדם שהיה פיקח כשראה את העדות ולאחר מכן נתחרש או נסתמא, או שהיה שפוי כשראה את העדות ולאחר מכן נשתטה פסול לעדות.

אבל אם היה יודע את העדות לפני שהוא נעשה חתנו של אותו אדם, ולאחר מכן נעשה חתנו, אך כעת מתה הבת של אותו האדם ושוב הוא כבר אינו חתנו, או אדם שהיה פיקח כשראה את העדות ולאחר מכן נתחרש או נסתמא, אבל כעת הוא שוב רואה או שומע בחזרה, או שהיה שפוי כשראה את העדות ולאחר מכן נשתטה, אך כעת הוא כבר חזר ונשתפה בחזרה, כשר לעדות.

ואומרת הברייתא שהכלל הוא שכל שתחלתו או סופו בפסולות פסול, אבל אם תחלתו וסופו בכשרות כשר.

ורואים מכאן שכל זמן שהוא עדיין סומא הוא פסול לכל העדויות ואפילו לעדות קרקע, וממילא מוכיחה הגמרא שלא כמו כל הדעות שהובאו בגמרא שמכשירות את הסומא לעדות קרקע.

עמוד ב'

עוד שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא שאדם שאמר על תינוק בין הבנים נאמן, אך דעת רבי יוחנן שאינו נאמן.

וביאר אביי שהכוונה שאדם שאמר על תינוק בין כל בניו שיירש כל נכסי נאמן כדעת רבי יוחנן בן ברוקה שאדם יכול להוריש את כל נכסיו לאחד מאלו שראויים ליורשו.

אך דעת רבי יוחנן שאינו נאמן כי אינו יכול להוריש את כל נכסיו לבן אחד וכדעת חכמים לקמן.

אך הקשה רבא שהרי אם זו הייתה הכוונה לא היה צריך לומר לשון של נאמן ואינו נאמן, אלא יירש או לא יירש, שאדם שאמר על תינוק בין הבנים הוא יירש.

ולכן ביאר רבא שהכוונה היא שהאומר על תינוק בין הבנים שהוא בכור נאמן וכדעת ר' יהודה שאדם נאמן לומר על בנו שהוא בכור, אף אם בן אחר מוחזק בככור, אך דעת ר' יוחנן שאינו נאמן וכדעת חכמים.

עוד שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא שהאומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים, ואמר רבא שנוטלת רק בנכסים של בעלה באותו הזמן, אך לא בנכסים שיגיעו לו אחר כך, ולפי הבנים שיהיו לו בשעת מיתתו, ואם למשל עכשיו יש לו ג' בנים, ובשעת מיתתו יהיו לו ד' היא תיטול אחד מחמישה מהנכסים וכל שאר ארבעת הבנים כל אחד חלק אחד, ולא תיטול אחד מארבעה לפי הבנים שהיו לו בשעה שאמר זאת.

עוד שלח רבי אבא לרב יוסף בר חמא שאדם שתבע את חברו שהוא לווה ממנו כסף והוציא שטר חוב שכך נכתב בו, וטען שהוא לא קיבל כלום תמורת החוב, והלווה אומר שהוא פרע חצי מהחוב. ולאחר מכן באו העדים והעידו שהוא פרע את כל החוב.

אמר ר' אבא שכיון שהלווה הודה שפרע רק חצי, הלווה נשבע שהוא פרע חצי, והמלווה גובה על ידי השטר את החצי השני, אך גובה אותו רק מנכסים בני חורין של הלווה, אבל לא מנכסים שהלווה מכר לאחד אפילו שיש כאן שטר חוב והם צריכים להיות משועבדים להלווה, כיון שכל מה שהוא יכול לגבות זה רק מכח הודעת הבעל דין שהלווה הודה שהוא חייב חצי, והודעת הבעל דין היא רק כלפי הלווה

עצמו, אך אנו סומכים על העדים ולא על הודעת הבעל דין, וכיון שהעדים אומרים שהשטר נפרע, ממילא לאלו שקנו את הקרקעות יש עדות שהחוב שולם וממילא הקרקע שלהם אינה משועבדת לבעל חוב.

ואומרת הגמרא שהלווה חייב להישבע אפי' לדעת ר' עקיבא שסובר שאדם שיש לו שטר חוב שכתוב שפלוני לווה ממנו סלעים דינרים ולא כתוב כמה, והוא טוען שהכוונה לחמשה והלווה טוען שהכוונה לשלוחה, שדעת רבי עקיבא שאותו הלווה דינו כמשיב אבידה ופטור משבועה, שהרי הוא היה יכול לומר גם שהכוונה בשטר לשני סלעים ולא לשלוש, כי סתם סלעים זה יכול להיות גם שתיים, וממילא אומר ר' עקיבא שדינו כמשיב אבידה לבעל חוב שהוא פטור משבועה.

ולמרות זאת אומרת הגמרא שכאן אין דינו כמשיב אבידה, אפילו שיש עדים שהוא פטור לגמרי והוא הודה על חצי, כי כיוון שכאן מדובר שבאו עדים, והוא לא ידע מה הם יעידו, ויתכן שהוא חשב שהם יעידו שהוא חייב הכל ולכן הודה רק על חצי, ולכן הוא חייב שבועה.

אך דעת מר בר רב אשי שאדרבה צריך לומר להפך, שאפי' לדעת ר' שמעון בן אלעזר אמר שסובר לגבי המקרה של שטר שכתוב בו סלעים דינרים שהלווה חייב שבועה מדין מודה במקצת הטענה, זה דווקא היכן שאין עדים, אבל כאן שיש עדים שפוטרים אותו לגמרי, אפילו לדעת ר"ש בן אלעזר דינו כמשיב אבידה ולכן הוא פטור משבועה.

ואומרת הגמרא שדרש מר זוטרא בשם רב שימי בר אשי שבכל ההלכות האלו ששלח ר' אבא הלכה כמותו.

ושאל רבינא את רב אשי כיצד יתכן שהלכה כר' אבא לגבי מה שאמר שבעל חוב גובה מעבדים שהוריש האב ליתומים, הרי רב נחמן חולק עליו וסובר שאינו גובה, והלכה כרב נחמן בדינים.

והשיב לו רב אשי שהוא גרס שר' אבא שלח שאין הבעל חוב גובה מעבדים שהוריש האב ליתומים, וכדעת רב נחמן.

ושואלת הגמרא אם כך מה חידש מר זוטרא בשם רב שימי ב"א שהלכה כר' אבא, הרי לא יתכן שהכוונה כדי לומר שאין הלכה כרבא לגבי שקרוב שלישי כשר בראשון כי רבא הוסיף זאת על דברי ר' אבא ולא חייב להיות שהוא חלק עליו.

ואף לא יתכן שהחידוש הוא שאין הלכה כשמואל ורב ששת ורב פפא לעיל שאמרו שמי שנסתמא יכול להעיד לחבירו על מה שראה קודם לכן, שהרי דבריהם כבר נדחו.

אלא אומרת הגמרא שהחידוש הוא שהלכה כר' אבא אף בדין שאמר שאדם שתבע שטר חוב מהלווה והלווה אומר שהוא פרע חצי מהחוב. ולאחר מכן באו העדים והעידו שהוא פרע את כל החוב הוא חייב להישבע, ולא כדברי מר בר רב אשי שהוא פטור משבועה.

